

Britská kulturní studia - JS 2010

Vážení studenti,

vítám vás v kurzu Britská kulturní studia, který se bude tento semestr konat jednou za čtrnáct dní vždy ve čtvrtek od 15:00 na Filozofické fakultě MU, místnost G02. Jde o předmět nabízený studentům jak prezenčního, tak i kombinovaného studia, který je založen především na četbě literatury v angličtině a následné diskuzi. Naše setkání se budou odehrávat v blocích po dvou dvouhodinových (15:00 - 18:15 s přestávkou uprostřed) pravidelně každý sudý čtvrtek (25.2., 11.3., 25.3., 8.4., 22.4., 6.5., 20.5.).

Začátek kurzu: **25. února 2008, 15:00**

Na prvním setkání si vyjasníme podrobnosti a domluvíme si podmínky pro ukončení kurzu. Zároveň, abychom neztráceli čas, rovnou začneme s diskuzí.

Doporučená základní literatura:

Turner, Graeme (1996): *British Cultural Studies*. (2nd ed.) London: Routledge.

V knihovně FF mají několik exemplářů, pokud možno si sežente novější vydání. Jde o nejprehlednější učebnici britských kulturních studií, kde se seznámíte s hlavními představiteli oboru, základními problémy, diskuzemi, teoretickými východisky apod. Po jejím přečtení byste měli mít představu, o čem že ta britská kulturní studia vlastně jsou. Vybrané kapitoly se v průběhu semestru objeví v PDF ve Studijních materiálech na ISu.

Povinná literatura:

V průběhu semestru se objeví naskenované ve formátu PDF ve studijních materiálech v ISu, případně dostanete odkaz na příslušné internetové stránky. Pro představu: budeme číst Marxe, Gramsciho, Althussera, Adorna, Arnolda, Leavise, Hoggarta, Thompsona, Williamse, Halla, Hebdige, Willise, Gilroye, Morleyho, Angovou a Fiskeho - pokud to všechno stihneme. Ke každému textu (budou dlouhé kolem 30 stran, jak kdy) zároveň dostanete instrukce, co v nich máte hledat, abyste se "neztratili v překladu".

Obecná doporučení:

Neděste se literatury v angličtině ani jejího množství. Pokud víte, co v textu hledáte (a vy to budete vědět), nemusíte číst úplně všechno. Jde o to přeskočit "vatu" a najít klíčové pasáže.

Dělejte si při četbě důkladné poznámky, které se vám budou hodit doufejme i mimo tento kurz. A zaznamenávat si také to, co při čtení napadne vás samotné. Zajímavá diskuze může vzniknout pouze tehdy, pokud mají lidi nějaké názory. Pokud na podporu svých názorů dobré argumenty, tím lépe. A pokud jsou argumenty založené na relevantní literatuře, nemůže to být lepší.

Autoři textů, které budeme číst, jdou do jisté míry klasici - to ale v žádném případě neznamená, že by byli neomylní. Namísto úcty k autoritám se v tomto kurzu pokusíme autority jednu po druhé rozebrat a podrobit neúprosné kritice.

První setkání (25. února)

Pokud chcete být v obraze, podívejte se Studijních materiálů předmětu: měli byste tam najít text Johna Storeyho (je to vlastně úvod k jedné čítance klíčových textů kulturních studií). Soustředte se při čtení na tyto otázky:

- Jsou kulturní studia "věda"? Pokud byste měli kulturní studia kritizovat, jaké by byly vaše argumenty? (pokuste se vymyslet i nějaké vlastní, nejen reprodukovat ty Storeyho)
- Jaké jsou základní předpoklady britských kulturních studií? A co z toho vyplývá? Souhlasíte s těmito předpoklady? Existují nějaké alternativy?
- Co si myslíte o Hallově definici ideologie?
- Jak by asi tak mohly vypadat argumenty ve prospěch "kulturního populismu"? Domníváte se, že seriály typu Dallas především poskytují svým divákům potěšení - anebo jde především o nástroj, kterým vládnoucí třídy udržují svoji dominanci?

Setkání č. 2 (11. 3. 2010)

Marxismus a neomarxismus

Britská kulturní studia především v počátcích vycházela z neomarxismu. Abychom pochopili jejich logiku, a také to, v čem se od velkých klasiků později odchýlila, podíváme se nejprve na několik vybraných úryvků z díla zakladatelů marxismu a následně dvou klíčových neomarxistů.

První dvouhodinovka:

Literatura:

Marx, Karl – **Engels**, Friedrich (1845): "The Ruling Class and the Ruling Ideas" in: *German Ideology*. (Marx-Engels Collected Works, Volume 5)

(<http://www.marxists.org/archive/marx/works/1845/german-ideology/ch01b.htm>)

Marx, Karl (1859): "Base and Superstructure" in: *A Contribution to the Critique of Political Economy*.

(<http://www.marxists.org/archive/marx/works/1859/critique-pol-economy/preface.htm>)

Engels, Friedrich (1890): *Letter to Joseph Bloch*.

(http://www.marxists.org/archive/marx/works/1890/letters/90_09_21.htm)

Dohromady je to asi pouze 4-6 stránek, existuje i česká verze.

V první polovině semináře probereme, co znamenají termíny jako vládnoucí třída, základna a nadstavba, ideologie apod. Odpovědi budeme hledat přímo u zdroje, a potom budeme diskutovat, jestli měli Marx s Engelsem pravdu, anebo je v něčem problém. Jsou jejich termíny a jejich pojetí vztahu mezi ekonomikou a kulturou pořád ještě použitelné, nebo patří na smetiště dějin?

- Čí ideje jsou podle Marxe a Engelse vždy vládnoucími idejemi – a proč? Je tu nějaký prostor i pro jiné ideje?
- Jaký je vztah mezi materiální základnou a ideologickou nadstavbou? A co by z toho mohlo vyplývat pro kulturu?
- Jací aktéři produkují vládnoucí ideje?
- Souhlasíte? Nesouhlasíte? Proč?

- Pokud srovnáte Marxe a Engelse z roku 1845 s Engelsem z roku 1890, vidíte nějaký rozpor?

Druhá dvouhodinovka:

V druhé polovině semináře se podíváme Gramsciho a Althussera, kteří klasický marxismus obohatili o nové koncepty a měli pro počátek britských kulturních studií klíčový význam.

Literatura:

Gramsci, Antonio (1971): *The Selections from Prison Notebooks*. New York: International Publishers. (vybraných několik stránek)

(http://www.marxists.org/archive/gramsci/prison_notebooks/index.htm)

Althusser, Louis (1971): "The Ideological State Apparatuses." in: *Lenin and Philosophy and Other Essays*. Monthly Review Press.

(<http://www.marxists.org/reference/archive/althusser/1970/ideology.htm>)

Opět jenom několik vybraných stránek. Gramsci je částečně přeložený do češtiny, Althusser bohužel není.

Gramsci:

- Co je to "hegemonie"? Zkuste uvést příklady.
- Jaká je role intelektuálů? A kdo vlastně intelektuálové jsou? Tvoří podle Gramsciho specifickou třídu, nebo jsou součástí nějaké jiné třídy?
- Všimli jste si nějakého posunu oproti klasickému modelu "základna-nadstavba" ?

Althusser:

- Když srovnáte Althussera a Gramsciho, který z nich dává více prostoru možnosti sociální změny?
- Jsou Althusserovy "ideologické státní aparáty" konceptuálně založené na struktuře, nebo na aktérech? A co z toho vyplývá?
- Vidíte v Althusserovi a jeho aparátech nějaký problém? Pokuste se ho vysvětlit.

Setkání č. 3 (25. 3. 2010)

V první polovině našeho setkání se dotkneme britského pojetí kultury v podání Matthew Arnolda (19. století) a F.R. Leavise (1. pol. 20. století). Seznámíme se také s jedním z jednodušších textů představitele Frankfurtské školy Theodora Adorna. V druhé polovině setkání se budeme zabývat postavami, které stály u zrodu britských kulturních studií jako takových (Hoggart, Williams, Thompson).

Povinně: Arnold NEBO Leavis; Adorno; Hoggart; Williams / Nepovinně: Thompson

První dvouhodinovka:

Literatura:

Arnold, Matthew (1869): *Culture and Anarchy*. London: Smith, Elder and comp. (vybrané odstavce)

Leavis, F. R. (1933): *Mass Civilisation and Minority Culture*. Cambridge: Minority Press. (vybrané odstavce)

Adorno, Theodor W. (1941): "On Popular Music", *Studies in Philosophy and Social Science*, no. 9.

Existuje zvláštní druh lidí, které můžeme označit jako "kulturní"? Pokud ano, jak jsou na tom ostatní? Proud "Culture and Civilization" dominoval britské literární teorii téměř celé jedno století, takže není od věci se s ním trochu seznámit. Nejprve se podívejte na Arnolda:

- Jak Arnold definuje *kulturu*? Souhlasíte s jeho definicí? Zkuste rekapitulovat argumenty v její prospěch a v její neprospěch (viz první setkání).
- Co říkáte na Arnoldovo pojetí *anarchie*? Jak by se dala nazvat Arnoldova pozice?
- Co by asi řekl o Arnoldovi Marx?
- Říká Arnold něco o těch, kdo kulturu produkují?

Nyní si prolistujte Leavisův text, který byl napsán o více než šedesát let později, a srovnávejte.

- Jaký je váš názor na Leavisovo zhroucení autorit ("collapse of authority")?
- Také cítíte "nebezpečí" ze strany masové civilizace? Anebo stojíte na její straně? A souhlasíte s myšlenkou, že tu kdysi byl kulturní "zlatý věk"?
- Našli jste nějaký posun ve vztahu k Arnoldovi?

Přečtěte si také Adorna, hlavního představitele Frankfurtské školy, a všimněte si – kromě jiných věcí – také shod a rozdílů mezi britským literárním kriticismem a německou Frankfurtskou školou.

- Srovnajte perspektivy Arnolda, Lewise – a Adorna.
- Jak Adorno vidí vztah mezi ziskem a kulturou?
- Je Adorno elitář? Nebo marxista? Nebo obojí? Nebo se to nedá poznat?
- Jste konzumenty masové kultury? A je vám to líto? Co byste řekli Adornovi, kdyby vás přistihl, jak se díváte na MTV?

Druhá dvouhodinová:

Hoggart, Richard (1957): *The Uses of Literacy*. London: Chatto and Windus. (pp. 144-9, 246-500)

Thompson, E.P. (1963): *The Making of the English Working Class*. London: Victor Gollancz. (pp. 8-13).

Williams, Raymond (1961): *The Long Revolution*. London: Chatto and Windus. (pp. 57-70)

- Když srovnáte Hoggarta s Arnoldem a Lewisem, vidíte něco, co mají všichni tři společného? Zaměřte se na jejich hodnocení minulosti a současnosti a na hodnocení dělnické třídy a její kultury.
- V čem se Hoggart od Arnolda s Lewisem liší?
- V čem podle něj spočívá problém masové kultury? Srovnajte jeho pohled s Adornem: mají stejný názor, nebo se liší?

Přečtěte si i Williamse a vzpomeňte si na naši diskuzi na prvním setkání:

- Jaké jsou tři "obecné kategorie" ("general categories") v definici kultury? A která je klíčová pro vývoj kulturních studií?
- Co je podle Williamse cílem kulturní analýzy?

A pokud vám to ještě nestačilo, přečtěte si i Thompsona:

- Zdůrazňuje Thompson strukturu nebo aktéry (problém structure vs. agency)? Je v tom konzistentní s klasickým marxismem?
- Pokud srovnáte Thompsonovu "kulturu" a Gramsciho "hegemonii", v čem je rozdíl? Podívejte se na dělnickou třídu a její ideje/kulturu.
- Podle Thompsona existuje pouze jedna kultura, nebo více kultur? A proč?

Setkání č. 4 (8. 4. 2010)

Tentokrát bychom měli přejít k hlavním představitelům tradice britských kulturních studií.

Literatura:

Shannon, C.E. (1948): "A Mathematical Theory of Communication." *Bell System Technical Journal*, vol. 27. (pp. 379-423, 623-656)

Hall, Stuart ([1973] 1980): 'Encoding/decoding'. in Centre for Contemporary Cultural Studies (Ed.): *Culture, Media, Language: Working Papers in Cultural Studies, 1972-79*. London: Hutchinson. (pp. 128-138)

Hebdige, Dick (1979): *Subculture: The Meaning of Style*. London and New York: Routledge. (pp. 5-19)

Stuart Hall je z teoretiků BKS asi nejznámější a nejcitovanější. Jeho koncept encoding/decoding je jakýmsi oborovým milníkem, protože od producentů kultury a od kulturních produktů samotných přeměroval pozornost výzkumníků také na konzumenty (či recipienty) těchto produktů. Nejlépe to vynikne ve srovnání s klasickým modelem komunikace (Shannon - Weaver model).

Upozornění: nemusíte číst a snažit se pochopit *celý* Shannonův text – vše, co pro účely našeho kurzu budete potřebovat, najdete na straně 2 (hlavně ten diagram, který můžete srovnat s Hallovým diagramem na straně 3 v textu Encoding/decoding).

- Všimli jste si rozdílu mezi Shannonem a Hallem? Jak byste tento rozdíl popsali?
- Jaký je nedostatek Shannonova modelu, pokud bychom ho chtěli využít pro analýzu současných kulturních produktů? (Hallův text by vám měl napovědět, soustředte se na publikum)

Prvních devět stránek textu Dicka Hebdige vlastně představuje jakési shrnutí toho, co jsme zatím stihli probrat (navíc je tam Roland Barthes, ale to vás snad nevyvede z míry). Druhá část textu je pak věnovaná subkultuře, a právě na tuto část se soustředte.

- Subkultura podle Hebdige představuje cosi jako šum (noise). Měli byste k tomu nějaký komentář?
- Co podle něj umožňuje jednotlivcům a skupinám vybudovat si vlastní identitu? Jaká je souvislost s Hallovým encoding/decoding?
- Mohou být (podle Hebdige, ale zajímá mě i váš názor) subkultury inkorporovány do mainstreamové kultury? Pokud ano, jak? Pokud ne, proč?
- Jaký je váš názor na "konzumování kulturních komodit"?
- Jaký je váš názor na roli publika? Jak silná může být jejich rezistence vůči některým kulturním produktům? Je možné takovou rezistencí něčeho dosáhnout? Máte nějaké vlastní zkušenosti, které s tím souvisí?

Setkání č. 5 (22. 4. 2010)

Cílem tohoto setkání bude především lépe porozumět přístupům, které jsme dosud probrali, a naučit se je používat při analýze kulturních produktů.

Úkol:

Vyberte si dva různé kulturní produkty a zkuste se na ně podívat optikou teorií, které jsme probírali (základna / nadstavba, hegemonie, ideologie, kultura vs. barbarství, kulturní průmysl, encoding / decoding apod.) Pokud vám některý z konceptů není jasný, zkuste zapátrat na internetu. Vaše interpretace budou hlavní náplní našeho setkání.

Literatura:

Hall, Stuart – Whannel, Paddy (1964): *The Popular Arts*. New York: Pantheon. (chapter "The Young Audience.")

Gilroy, Paul (1987): *There Ain't No Black In the Union Jack: The Cultural Politics of Race and Nation*. Hutchinson

Ang, Ien (1985): *Watching Dallas. Soap Opera and the Melodramatic Imagination*. London: Routledge.

Raný Stuart Hall nám slouží spíše jako výchozí bod pro srovnávání. Zatímco zpočátku kladly britská kulturní studia důraz na odhalování ideologií, hegemonií a manipulací, později se zaměřila na průzkum konzumentů kulturních produktů (koncept "aktivního publika").

- Jak vidí Hall a Whannel publikum? Zkuste jejich perspektivu porovnat s Arnoldem a Leavisem, případně s Hoggartem a Williamsem; všimněte si toho, kdo má ve vztahu tvůrce - konzument kulturního produktu navrch.

Paul Gilroy patří ke generaci britských kulturních studií, která opustila jejich tradiční marxistické ukotvení a přišla s novými perspektivami.

- Je pro Gilroye základní kategorií společenská třída, nebo něco jiného (např. rasa, pohlaví, věk apod.)?

- Jaký je z hlediska kulturních studií vztah mezi třídou a rasou, pohlavím, věkem...? Jde o rovnocenné kategorie, anebo jsou některé důležitější? A z jakého pohledu?

- A jaký je váš názor? Jaká kategorie je podle vás při analýze kultury klíčová?

Doufám, že jste knihu *Watching Dallas* přečetli jedním dechem od začátku do konce a že jste v ní objevili odpovědi na tyto otázky:

- Jakým způsobem je *Dallas* realistický (s. 47)?

- Co je to "tragic structure of feeling", "mass culture ideology" a "populist ideology"?

- Dokázali byste tyto pojmy použít při analýze televizních seriálů, reality show, případně televizních zpráv v našem kulturním kontextu?

Setkání č. 6 (6. 5. 2010)

Tématem tohoto setkání bude opět problematika mediálního publika, kritika pojetí konzumentů kulturních produktů coby autonomních aktérů ze strany politické ekonomie, a také debata o tom, zda mohou kulturní studia a politická ekonomie dospět k nějaké produktivní syntéze.

Literatura:

Fiske, John (1996): *Media Matters. Race and Gender in U.S. Politics*. Minneapolis: Minnesota University Press. (jedna vybraná kapitola)

McChesney, Robert (1996): "Communication for the Hell of It: The Triviality of U.S. Broadcasting History." *Journal of Broadcasting and Electronic Media* 40/4, pp. 540-552.

Negus, Keith (1998): "Cultural production and the corporation: musical genres and the strategic management of creativity in the US recording industry" *Media, Culture and Society* 20, pp. 359-379.

Publika jsou důležitá, ovšem pokud se budeme soustředit pouze na ně, je tu velká šance, že nám uniknou některé další souvislosti. Debata mezi politickými ekonomy a teoretiky kulturních studií byla na vrcholu v první polovině devadesátých let, ale stále pokračuje. Zcela paradoxně ale najdeme nejvýrazněji formulovaná stanoviska ve prospěch obou těchto perspektiv u akademiků, kteří v té době působili v USA.

● Přečtěte si jednu kapitulu (můžete si vybrat) z poslední knihy Johna Fiskeho *Media Matters*. Pak si přečtěte McChesneyho kritiku toho, co představoval právě John Fiske. Které argumenty se vám zdají přesvědčivější?

Pokud se budeme dívat na politickou ekonomii jako na "tezi" a na kulturní studia jako na "antitezi", jak by mohla vypadat syntéza? Dá se za něco takového považovat např. Negusův text?

● Srovnejte Neguse s Marxem, Adornem, Hallem, Fiskem a McChesneym. Co od nich přebírá a v čem se liší? Jak byste popsali jeho pozici? A souhlasíte s ní?

● Co říkáte na termín "kulturní imperialismus"? Dokázali byste uvést příklady? A přijde vám pro současnost kulturní imperialismus symptomatický?

● Nyní, když je kurz u konce, je třeba se ještě jednou zamyslet: jaký je váš názor na vztah ekonomiky, kultury a společností? Který z probíraných autorů vám je nejbližší? Nebo máte zcela odlišný názor? Nebo pořád ještě nemáte žádný názor?

Pokud budete mít někdy v budoucnu zájem o britská kulturní studia a témata, kterých jsme se v kurzu dotkli, můžete zapátrat v následujících vědeckých časopisech:

Media, Culture and Society
International Journal of Cultural Studies
Cultural Studies

European Journal of Cultural Studies
Cultural Studies <=> Critical Methodologies
Journal of Media and Cultural Politics
Journal of Cultural Economics
Communication & Critical/Cultural Studies

Obecný přehled vám mohou poskytnout mimo jiné tyto knihy:

Davis, Helen (2004): *Understanding Stuart Hall*. London: Sage.

Lewis, Jeff (2002): *Cultural Studies – The Basics*. London: Sage.

Strinati, Dominic (1995): *An Introduction to Theories of Popular Culture*. London: Routledge.

Turner, Graeme (1996): *British Cultural Studies*. (2nd ed.) London: Routledge.

Setkání č. 7 (20. 5. 2010)

Na posledním setkání budeme mít prostor obsah kurzu shrnout a naposledy prodiskutovat. Poskytneme si navzájem zpětnou vazbu a kurz ukončíme.